

па ни у бјелопољском крају, не може говорити. Муслимани су били запостављени, слабо школовани, симболично заступљени у власти, па су многи тражили излас у исељавању ван земље.

Анализирајући узроке пропасти Краљевине Југославије, Борис Зихерл, наш познати марксиста, наводи да је Југославија почивала на три стаклена стуба од којих је најтањи био онај који је симболисао нерешено национално питање. Бићу слободан да истакнем своје мишљење: Да је и у бјелопољском крају било више равноправности, мање би било крвопролића у току

другог светског рата, а овако је плаћен тежак данак томе — што је најгоре и ненадокнадиво великим бројем људских живота, Правилним тумачењем тога питања ми једино и можемо да правилно схватимо и још више ценимо истинске вредности и највеће тековине социјалистичке револуције: братство, јединство и равноправност, чије плодове ми данас уживамо, и да тако за увек схватимо да истинске равноправности, каква је ова данас, никада раније није било.

Ејуп Мушовић

ДР ДУШАН Ј. МАТИНОВИЋ, ПОРТРЕТИ, I И II Био-библиографски преглед,

Цетиње 1983, 1987

Двотомна књига ПОРТРЕТА дра Душана Мартиновића значи за ужу црногорску и ширу југословенску историју просвете, науке и културе несумњиво велик и драгоцен допринос, а за аутора ових принова значи много више, значи високо достигнуће и бриљантно остварење једне замашне и смеле научноистраживачке замисли.

Одмах треба рећи да ове две књиге Портрета дра Мартиновића представљају, пре свега, срећан стицај околности под којима се оне јављају. Прва од тих околности је чињеница да су просветне, културне и научне установе на Цетињу, међу њима и Централна народна библиотека „Ђурађ Црнојевић“, захваљујући уложеном знању и труду великог броја културних прегалаца, оних минулих као и данас активних, поодавно стасале да омогуће интелектуалним ствараоцима научноистраживачки рад.

Осим своје основне функције коју културне установе на Цетињу обављају, друга срећна околност је та што је Централна народна библиотека „Ђурађ Црнојевић“ израсла у завидну издавачку кућу,

те и на тај начин даје своје доприносе просветно-културној и научној надградњи целе наше земље.

Трећу срећну и стваралачку околност представља чињеница да се овог посла прихватио др Душан Мартиновић, већ осведочени и реномирани научни посленик, чији се ентузијазам из године у годину све потпуније остварује у значајним научноистраживачким радовима, од којих су *Портрети* компоновани. Зато су они најважније Мартиновићево остварење, јер представљају синтезу читавог једног периода упорног, акрибичног и креативног његовог рада.

Захваљујући стицају околности, Библиотека „Ђурађ Црнојевић“ није само културна и научна установа која представља једну од ризница југословенске културе, него и живи, стваралачки, активни фактор и стожер просветно-културне и научне активности и делатности у нас. Зато се без зазора може рећи да др Душан Мартиновић достојанствено носи бакљу просвете, науке и културе, коју је преузео од свога великог њи

заслужног претходника покојног дра Ника Симова Мартиновића.

Др Душан Мартиновић преко својих *Портрета* баца својеве светлости на различите области живота прошлости Цетиња и Црне Горе. Његову основну мисао сазнајемо из предговора прве књиге.

То, у ствари значи, да је прошлост за нас школа у којој треба да се припремимо за садашњост и будућност да прошлост не сме бити отписана и прескочена. То најбоље казују *Портрети* Душана Мартиновића.

Прва књига „Портрета“ садржи био-библиографске радове о следећим личностима: 1. Ђурђе Црнојевић, 2. Штампар Макарије, 3. Јован Сундечић (1825-1900), 4. Ђуро Поповић (1845-1902), 5. Јосип Сладе (1828-1911), 6. Милутин-Мило Ковачевић (1871-1913), 7. Павел Аполоневич Ровински (1831-1916), 8. Јово Лепава (1850-1916), 9. Јован Поповић-Липовац (1856-1919), 10. Лазо Ђ. Поповић (1872-1928), 11. Лазар Т. Перовић (1869-1928), 12. Андрија П. Јовићевић (1870-1939), 13. Ђорђевић Ф. Лопичић (1910-1942), 14. Стојан Б. Бановић (1914-1944), 15. Јован-Јошо Ф. Иванишевић (1868-1944), 16. Михаило Баћо Пајковић (1903-1970), 17. Милутин Стојовић (1901-1975), 18. Ристо Ј. Драгићевић (1901-1980), 19. Милан М. Вујачић (1899-1981), 20. Милан П. Гвозденовић (1899-1982), 21. Јован Л. Вукмановић, 22. Анте Луи.

У другој књизи обрађене су ове личности: 1. Ђузепе Валентинели (1805-1874), 2. Јово Машановић (1857-1887), 3. Митар Ивелић (1865-1892), 4. Нићифор Дучић (1832-1900), 5. Петар Мартиновић (1868-1916), 6. Филип Радичевић (1839-1917), 7. Марко Драговић (1852-1918), 8. Фердинанд Велц (1864-1920), 9. Јован Рогановић (1870-1920), 10. Ђуро Шпадијер (1871-1953), 11. Глигорije Пејановић (1888-1960), 12. Владо Мијучковић (1909-1963), 13. Др Перовић 1884-1966), 14. Саво Оровић (1888-1966), 15. Саво Вукмановић, 16. Милија Станић, 17. Данило Лекић, 18. Урош Мартиновић.

Књиге су изашле у издању Централне народне библиотеке „Ђурађ Црнојевић“ у Цетињу. Штампане су ћирилицом. Прва књига има 362, а друга 347 страна. Друга књига има регистар имена, регистар периодике, регистар неразрешених шифрованих потписа и псеудонима; књиге су, дакле, снабдевене комплетном научном апаратуром.

Портрети дра Душана Мартиновића компоновани су од личности различитих профила, струка, смерова и способности. Међу њима има врхунских научника, затим оних осредњих домета и оних који су тек огласили свој улазак у свој фах и жанр оглашених литератора, Али безмало ни један није ушао у овај квалификациони зборник а да није дао свој макар и минорни допринос просвети, култури или науци.

На челу поворке ових ликова стоји циновска фигура Ђурађа Црнојевића. И да није књига хронолошки конципирана, овај горостасни лик би требало да заузме прво место. Не само оснивањем Штампарнице него и својим целокупним животом и радом он је прометејски зачињач просветно-културног и научног живота у Црној Гори, самим тим што је зачињач просветно-културних и научних установа.

Јермонах Макарије, први штампар на балканским просторима, живо је оваплоћење културне замисли Ђурађа Црнојевића.

После њих у поворци наступају маркантне фигуре, од којих се неке уздижу као планински висови изнад тла и повезују у планинске венце.

Међу њима је извешан број извајаца: Јован Сундечић, Јово Љепава, Павле Ровински, Јосип Сладе, Ђузепе Валентинели, Нићифор Дучић и Фердинанд Велц, који су попут Симе Милутиновића Сарајлије, Димитрија Милаковића, Милорада Медаковића, Љубомира Ненадовића, Милана Костића, Сима Поповића, Јована Павловића, Илије Беаре, Божка Новаковића, Стева Чутурила, Сима Матавуља, Лазе Костића, дра Милана Јовановића-Морског, дра Милана Јо-

вановић- Батута, дра Балтазара Богишића, дра Луја Војновића, дра Светислава Симоновића, дра Ђорђа Радића, Пере Богдановића и других, који су из разних југословенских крајева долазили у Црну Гору да дају свој обол и убрзају њен општи напредак.

Повећи број оних који су „ускакали“ као државни питомци у Русију да се тамо школују, најчешће у кијевској, петроградској и казанској Духовној академији, и, по завршетку школовања, врате у завичај да га, ширином задобијених погледа просвећују, култивишу и модернизују према савременом европском узору. У завичају су их чекале просветне и културне установе: Цетињска читаоница, Дјевојачки институт царице Марије Александровне, основне школе, Гимназија, Богословско-учитељска школа, четири министарства, Библиотека, Архив Музеј,

Позориште, Зетски дом, редакције разних листова и часописа и др.

У оба случаја реч је о људима ширих видика, напредних, савремених погледа. Међу њима сретамо разне професије и занимања: учитеље, професоре, музеологе, докторе медицине, хирурге, природословца, фолклористе, писце, преводиоце, официре, филозофе, математичаре, писце чланака, студија, научних дела, уџбеника, рецензија, сарадника Вука Караџића, Јована Цвијића, Стојана Новаковића, САН, ЈАЗУ: следбенике револуционарних демократа предвођених Чернишевским, Писаревим и Доброљубовим, носиоце социјалистичких погледа на живот и друштво.

Тако је др Душан Мартиновић својим *Портретима* понудио културној јавности прави духовни коктел.

Гаврило Ковијанић

Евгениј Љвович Немировски; ОКТОИХ ПРВОГЛАСНИК ЂУРЂА ЦРНОЈЕВИЋА из 1494.

Централна народна библиотека СР Црне Горе „Ђурђе Црнојевић“,

Цетиње 1987 стр. 100.

Црногорска (и југословенска) библиологија (наука о књизи) богатија је за једно ново дјело, које је недавно изашло из штампе под горе наведеним насловом, из пера једног од водећих совјетских слависта и специјалиста за стару књигу проф. дра Е. Љ. Немировског (рођен 21. априла 1925. у Кировграду, Украјина). Овај познати стручњак превасходно за словенску инкунабулистику и палеотипе, од 1956. године, када му се појавила прва књига (*Новье способности печати*), до наших дана објавио је преко 50 монографских публикација и мноштво чланака и прилога у периодици. У оквиру тог богатог стваралачког опуса значајно мјесто заузимају

његове расправе посвећене историји старе југословенске ћириличке и глагољичке штампане књиге. — Сада се, ево, Немировски оглашава и књигом о првијенцу Црнојевића (Ободске) штампарије — *Октоиху првогласнику из 1493/94. године*, која иде као податак уз репринт-издање најстарије ћириличке инкунабуле на југословенском простору, које је 1987. године издала Национална библиотека СР Црне Горе у заједници са Цанкарјевом заложбом из Љубљане, а и као посебно издање (тираж 1.500 примј.).

Прочућавањем *Октоиха првогласника* бавили су се досад многи домаћи и страни научници: М. Караман (1700-1771), М. Савић